

02 הפרדה / תום כהן

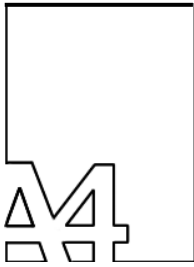
איך זה שאנחנו
מבדילים בינינו לבין חיות
כאילו אנחנו אחרים קטגורית
רוצה לומר
גם דביבון ולוויתן הם שונים
והם עדיין חיות
הם חלק מהחוויה הרחבה של להיות.
בהפרדה הזאת בינינו לביניהם
בין אנשים לחיות
אנחנו שוכחים את השייכות שלנו
ומוותרים על היותנו בעלי חיים
או מוטב לומר
על היותנו שייכי-חיים.

"מילים שמשו מאז ומתמיד לתמיכה באלימות חברתית ולהפיכתה לחוקית. אלימות נחשבת אלימות רק כאשר היא מופנית כלפי קבוצת הרוב השלטת. כאשר היא מופנית לאחרים היא מקבלת שם חדש כדי להפוך לחוקית ומקובלת מבחינה מוסרית. לא היה זה מקרה שהנאצים פיתחו אוצר מלים מקיף שבעזרתו יכלו למשל לבצע פקודות, סלקציות והמתת חסד במקום לרצוח יהודים. באופן דומה, אסירים אינם נהרגים אלא מוצאים להורג או נענשים. חיילים לא רוצחים בני אדם אחרים אלא מחסלים את האויב. לאלימות כלפי בעלי חיים מתייחסים כאל עריכת ניסויים, ניתוחים, המתת חסד, ספורט ותעשיית בשר החיות. עיצובה מחדש של השפה מסווה את האלימות בהתאם לנורמות חברתיות והופכת את ההשתתפות באלימות למצב נתון שלא במודע ולא לבחירה מכוונת."

- מלאני ג'וי Melanie Joy

03 / לריסה מילר

התעללות דורשת את הכחשת האנושיות באותו או אותה בת אדם בה מתעללים.

דבר זה נכון במיוחד כשמדובר על תופעה תרבותית רחבה. זה קשור לכך שקל יותר להפוך אוכלוסיה של פרטים, כ"כלל", ל"אחרים". ה"אחרים" האלה מאבדים את האנושיות שלהם, בתור תופעה כללית. ביטוי ממשי מאוד לכך הוא הקלות בה ניתן להרוג באמצעים כגון פצצות, טנקים וכד', אוכלוסיות שלמות או פרטים רבים. הדפוס המחשבתי מצדיק את האמצעים או שהאמצעים יוצרים את הדפוס. כך או כך, הסיפור הוא זהה: הם לא באמת אנשים, הן לא באמת מרגישות כאב, הם "מפלצות", או "חיות אדם", ו-"אי-אפשר לדבר איתם".

במקרים מסוימים, גזענות מונעת מהאדם שסובל מדפוס גזעני לתקשר באופן גורף עם המגזר כלפיו מופנית הגזענות, כמו במקרים של ניאואנצים מסוימים, חברי קו קלוקס קלאן וכד', אך במקרים רבים זה לא נראה ככה. בכללי, גם אם האדם מרגיש שהוא "שונא ערבים" או "שונא יהודים", אין הדבר מעיד בהכרח על כך שאין לו קשרים עסקיים, קשרים של שכנות, ואפילו של חברות, עם אותם "אחרים". סביר שיהיה לו קשה להביע בפני אותם אנשים את המטען הגזעני שהוא נושא עימו כלפיי אותה או אותו אדם, מאחר שהוא נושא בתוכו סתירה פנימית: מחד, הוא מרגיש הערכה או קרבה מסוימת, מאידך, הוא מרגיש שנאה כלפיי "השייכות" או "הזהות" של אותו אדם.

התעללות דורשת את הכחשת האנושיות באותו או אותה בת אדם בה מתעללים. דרך נוספת לנסח משפט זה תהיה: התעללות דורשת את הכחשת היכולת לחוש כאב, או את הכחשת המשמעות של הכאב, הרגשות, הרצונות, של מושא ההתעללות. דרך אחרת תהיה: המתעלל מוכרח לוותר על קשר עם מושא ההתעללות, כלומר, הוא מוותר על קשר שמבוסס על הדדיות, הקשבה, אהבה, ובמקום נופל לדפוסי התעללות. המניע של המתעלל נהפך, אם כן, לניצול מקסימאלי של משאביו של הקורבן בהפסד מינימאלי; לשון אחר, "להשיג" כמה שהוא יכול מבלי להיענש על מעשיו.

ככל שההתעללות ממוסדת יותר ונורמטיבית יותר, כך דפוסים אלה בלתי נראים יותר ואכזריים יותר. בראייה היסטורית, אנחנו יכולים לדבר כך על עבדות. לפי ויקיפדיה העברית "עבדות הוא מונח המציין משטר עבודה המאופיין בבעלות ושליטה רבה של אדם על אדם אחר שנחשב לרכוש".

אריסטו אמר על עבדים ש"תפקידם – השימוש בגופם. שימוש זה הוא הדבר הטוב ביותר שיוצא מהם – אלה על-פי הטבע עבדים, ולהם טוב יותר... להיות נשלטים... כי עבד על-פי הטבע הריהו מי שיכול להיות של אחר (ולפיכך של אחר הוא)". אם כך אנחנו מזדהים, שההצדקות הן תמיד דומות: הם אחרים, הם "לא אנושיים", הם "ברברים", הם "חיות", זה "הטבע שלהם". הקשר לחיות הוא לא מקרי כלל, שהרי התרבות השולטת שלנו, שמחשיבה עצמה לתרבות המתקדמת ביותר, מבוססת על הכיבוש של תרבויות "ברבריות" או "פרימיטיביות". הקולוניאליזם האירופאי, שהוא במשפט כיבוש פיזי ותרבותי של קהילות מקומיות ומשאביהם, הוא הכחשת המשמעות של כאביהם ומחשיבהם של האנשים, של התרבות, המנהגים, וחשיבות הקשר שלה לאדמה, או במילים אחרות של ה"חייטיות שלה". ההצדקות לכיבוש ולשעבוד נעות בין כך שדרך החיים של אותם אנשים היא אינה נכונה ולכן עלינו "ללמד" (לאנוס) אותם כיצד לחיות, לבין כך שהם מדברים או לבושים מזרזר ושהם מתנהגים "כמו חיות".

התעללות דורשת את הכחשת היכולת לחוש כאב, או את הכחשת המשמעות של הכאב, הרגשות, הרצונות, של מושא ההתעללות.

רנה דקארט, הפילוסוף המפורסם מהמאה ה-17 שטבע את הביטוי "אני חושב משמע אני קיים" ונחשב גם כאבי הפילוסופיה המודרנית, הביא לעולם את תזת האוטומט. תזה זו מציעה שבעלי חיים הם אינם כלום מלבד מכונה אוטומטית – שהרי הגוף הוא מכונה, ומה שמבדיל אותנו בני האדם מהם הוא הנפש שלנו. בהעדר נפש כזאת, אין משמעות לכאב של בעלי חיים שהרי הוא תגובה מכאנית בתוך המנגנון הפיזיולוגי שלהם. צרחותיהם וזעקותיהם, כך יטען דקארט, גם הם ביטוי מכאני אוטומטי. למעשה, זהו דפוס התעללות קלאסי תרבותי במסווה של טענה פילוסופית. ההתעללות, שכמעט תמיד צריכה הצדקה במוחו של המתעלל, דורשת פירוד בין המתעלל לקורבן על מנת שהיא תוכל להישמר. הנפרדות היא תנאי הכרחי לפגיעה.

המטען התרבותי שאנחנו נושאים כנגד בעלי חיים עובד לרעתם (ולרעתנו) – הפילוסופיה עליה מבוססת התרבות השולטת שלנו, מושפעת רבות מתופעות אלה של כיבוש תרבותי ושנאת הפראי והחייית ודורשת מאיתנו להתכחש לחמלה ולהערכה שלנו כלפיי עולם החי! בדומה לדפוסים גזעניים – על אף שיש מי שיגיע לרמות סדיזם ושנאה כלפיי כל בעלי החיים, אנשים רבים עדיין ישמרו על קשרים של אהבה, חמלה, חברות, עם בעלי חיים מסוימים (כלבים וחתולים ע"פ רוב) אך יכחישו את המשמעות או את רצונותיהם של בעלי חיים אחרים (תרנגולות, פרות, דגים וחזירים, ע"פ רוב בעולם המערבי). אבל אנחנו יודעים, אנחנו לא בראשינו, אז בלבנו, בגופנו, שכשכלב מיילל הוא חווה צער. אנחנו יודעים שכשחתול צווח מכאב הוא חווה סבל. אנחנו רואים איך גופם מתכווץ, אנחנו רואות את ההבעה שלהם; אנחנו רואות איך הם שמחים, איך הם משחקים, איך הם כועסים, איך הם רצים, איך הם בחיים. ואנחנו רואים את זה גם על פרות ועל תרנגולות, על דובים, על סנאים; או שאנחנו לא רואים, כי הם רחוקים, אי-שם בכלובים צפופים, רחוקים מהעין, רחוקים מהלב; אבל מתחת לכל המטען התרבותי שלנו, מתחת לכל השנאה העצמית, אי-שם בפינה חשוכה בשכל (אך חי ונוכח אצלנו בכל התאים), ישנה ההבנה שאנחנו אנשים, אנחנו בחיים. וכשאנחנו במקום הזה אנחנו לא מכחישות את האנושיות שלהם. וכשאנחנו במקום הזה אנחנו לא מכחישים את החייטיות שלנו.